

Kri na Bazovici postreljenih protifašističnih borcev je bila prvo seme vsesplošne ljudske vstaje na Primorskem.

Bazovica - rojstvo splošne vstaje primorskega ljudstva

Petnajst let, petnajst dolgih let, v krvavi zarji ljudskega protifašističnega upora je preteklo! Vstaja primorskega ljudstva se je porodila v krvi štirih protifašističnih borcev: Bidovec, Miloša, Marušiča in Valenčiča, ki so padli na Bazovici. Ta štiri imena, ti štirje junaki, katere je zverinsko postrelila fašistična »justica«, so takrat kriknili vsemu naprednemu svetu, da prebiva v mejah fašistične Italije zatirano slovensko ljudstvo, kateremu kratijo ne le pravico do jezika in narodnosti, temveč zločinsko posegajo po njegovih življenjih. Zločin na Bazovici je dokazal, da je fašistični nacionalni šovinizem le krinka za najkrutejšo obliko nasilja nad ljudskimi množicami ter se ne omejuje samo na požiganje kulturnih spomenikov, zaničevanje, provokacije in preganjanje ljudskih množic, ampak prehaja na načrtno morijo poštenega naprednega slovenskega življa na podlagi naglih, nepostavnih sodnih postopanj, ki služijo le za to, da bi preslepila demokracije množice v svetu.

Dejstvo, da so bili obtoženi dejanski predstavniki osnovnih ljudskih množic v borbi za svobodo in enakopravnost narodov: kraški kmet, tržaški delavec, nabrežinski kamnar in goriški študent pa nam jasno kaže, da je bil udarec namenjen v prvi vrsti delovnemu ljudstvu, ki se ni in se nikakor neče pustiti do smrti izmzgati in izrabiti fašističnim mogotcem.

Fašistični rablji si ob najostudnejšem pokolju na Bazovici niso sramovali napisati v »Popolo d'Italia«: »Tržaški proces je naučil Italijane razumeti življenjsko vprašanje carske Avstrije, preden se je umazala s parlamentom in začela koketirati s podlimi Slovani. Avstrija je držala skozi stoletja na uzdi s knuto in vešali drhal brezobličnih, zaostalih in nezavednih narodnosti, kot edin pošten in časti vreden narod na Balkanu.«

Tokrat so fašisti tudi javno povedali, kakšen način vladanja jim je pač najljubši in kakšnih metod vladanje se bodo oni sami posluževali.

V odgovor na to se je primorsko ljudstvo dvignilo, se je uprlo. Fašizem je tako dobil v svojih lastnih mejah najnevarnejšega sovražnika v vrstah borbenih protifašističnih ljudskih množic. Teh ljudskih množic namreč ne plaši strahovanje, nasilje, niti morilni svinec,

Ferdo Bidovec

Franjo Marušič

Vekoslav Valenčič

Zvonimir Miloš

temveč jim daje poleta tiste borbene sile, ki je spoznala, da se bori res proti pravemu sovražniku vseh demokratičnih ljudskih množic, proti poživljenemu fašizmu, bajonetnemu nasilju s strani finančnih vlastodržcev.

Kadar delovne množice stisnejo pesti, kadar se jim zasveti v očeh solza, porojena iz globokega občutka brezpravnosti delovnega človeka, je to sprostitelj tistega plaz, ki pomeni splošno narodno vstajo, ki pomeni borbo na življenje in smrt, ki pomeni borbo za demokratične in človečanske pravice delovnega ljudstva, katere si more to ljudstvo le z borbo, v katero vložijo vse svoje sile, iztrgati iz rok fašizma.

Kri na Bazovici postreljenih protifašističnih borcev je bila torej prvo kleno seme zdrave borbene bodočnosti zatiranega sloven-

skega ljudstva, ki se je z najširšo množično vstajo pridružilo demokratičnim silam v svetu v borbi proti fašizmu.

Ne prošaja, ne moledovanje, ne pokorno čakanje, temveč neusmiljeni klic po pravici je zatrepetal na ustnah vseh, ki so zgrabili za uporniške puške:

»In masčevana bo Bazovica, v zori krvavi nebo zažari...«

»Za Bazovico!«

»Juriš!«

»Smrt fašizmu!«

Tisoči in tisoči preganjanega delovnega ljudstva so se uprli in si pustili zažgati lastni dom nad glavo v plamenico ljudske vstaje proti krutemu zatiralcu delovnih množic, fašizmu. V tem ognju, v tej borbi pa se je zadušil in utopil krvoločni fašizem.

»Fašisti, ta kri se pa ne da oprati!«

6. septembra ob zori bo petnajst let, kar so padli pod strel iz pušk fašistov štirje mladi borci proti fašizmu: Ferdo Bidovec, Zvonimir Miloš, Franjo Marušič in Vekoslav Valenčič.

Tako so dobojevali svojo borbo za pravico dva Tržačana, Istran in Kraševac, katere je obsodilo posebno sodišče iz Rima na smrt s streljanjem v hrbet, da bi s tem strahovalnim vzgledom zatrl v Tržačanih in Primorcih hrepenenje po svobodi. Posebno sodišče v Rimu se je za ta proces preselilo v Trst a učinek, ki ga je doseglo, je bil baš nasproten: tleča žerjavica odpora proti fašizmu se je še bolj raznetila in ves svet je tedaj spoznal, da Trst ni fašističen, in da

so ti štirje junaki le prvi glasniki odkrite splošne borbe svobodoljubnega ljudstva proti fašizmu. Sodbo diktirano iz Rima, so sprejeli dostojanstveno in brez strahu, v zavesti izpolnjene dolžnosti.

Proces sam je pokazal, da so bili obtoženci dejanski predstavniki osnovnih ljudskih množic v borbi za svobodo in enakopravnost narodov: na zatožni klopi je sedel kraški kmet poleg tržaškega delavca, nabrežinski kamnar poleg goriškega študenta.

Njihova borba je pomenila prvi oboroženi upor proti fašističnemu zaničevanju osnovnih slovenskih pravic, za priznanje svobode jezika, vesti in pravic do dela in človeku vrednega življenja.

Njihova borba je bila naperjena proti sredstvom, ki jih je uporabljal fašizem v svojem protiljudskem terorju, glavni napad pa je bil naperjen proti fašističnemu glasilu »Il popolo di Trieste«, ki je netil mržnjo med Italijani in Slovenci ter ščuval črne srajce proti delovnemu ljudstvu in svobodoljubnim meščanom.

Nikakor ni bil slučaj, da se je prva oborožena borba proti fašizmu začela baš v Trstu in Primorju, kajti ljudstvo, ki prebiva tod, je že po na-

hove smrti v svečanostih, ki bodo imele sledeči spored:

1. V sredo, 5. septembra ob 20.30 bo spominska proslava s slovensko-italijansko kulturno prireditvijo v dvorani Teatro Feniče, via Cesare Batisti v Trstu;

2. V četrtek 6. septembra ob 8.30 poklonitev delegatov in povabljenec na grobu žrtev, ki so ga našli šele letos pri Sv. Ani v Trstu. Odkritje začasnega nagrobnega kamna in polaganje vencov.

V krogu take družine pa rasto borci za pravice delovnega ljudstva... Marušičevi starši po izgubi sina — junaka Franja

ravi silno občutljivo za vsako telesno ali duševno nasilje. Dvajset let je trajal neenak boj ljudstva proti zatiralcu in to na različne načine. Ko pa je leta 1941. Osvobodilna Fronta slovenskega naroda oklicala nov oboroženi upor, je bilo spet to ljudstvo med prvimi, ki so zgrabili za orožje. Kljub nadčloveškim žrtvam ni odnehalo v borbi, saj uresničenje njegovih idealov svobode in pravice ni bilo še nikoli tako blizu. Na praporu ljudskih brigad iz Primorja pa sta poleg rdeče zvezde skupnega simbola svobode delovnega ljudstva, zablesteli tradicionalni imeni osvobodilne borbe:

GARIBALDI IN BAZOVICA

Spomin prvih borcev proti fašizmu bomo proslavili ob 15 letnici nji-

3. V nedeljo, 9. septembra ob 9. uri v Bazovici maša zadušnica in nato odkritje spomenika na morišču. Po opoldanskem odmoru bo ob 15. proslava 9. septembra, dneva splošne vstaje svobodoljubnega ljudstva proti fašizmu in to z večjo kulturno prireditvijo.

Dolžnost vsega antifašističnega ljudstva Trsta, Gorice, Slovenskega Primorja, Istre in Slovenije je, da primerno proslavi te pomembne zgodovinske dneve in da se v čim večjem številu udeleži predvsem svečanosti na Bazovici, ker nas bo ta skupna manifestacija še bolj povezala v delu za napredek obeh narodov, slovenskega in italijanskega.

Delovni odbor Omladincev za proslavo bazovških žrtev Trst, via Carducci 6.

Prijavljajte vojno škodo!

V kratkem se bo pričelo pri nas na Primorskem popisovanje vojne škode. Doslej se je ta škoda že večkrat popisovala, toda to so bili le popisi, da so naše oblasti dobile približen pregled nad škodo, ki je nastala v vojni. Sedaj pa gre za to, da se na konferenci predloži podatke o škodi, katero je naša država tekoma vojne utrpela in da podamo zahteve po povračilu ter prijavi vsak vojno škodo, kdor je bil oškodovan radi vojnih prilik in če so to škodo povzročili Italijani, Nemci ali njihovi pomagači kot domobranci, ustaši, četniki. Prav tako je treba prijaviti vso škodo na imovini, ki so jo povzročili Jugoslovanska vojska, NOV, partizanski odredi Jugoslavije, Jugoslovanska armada ali pa zavezniške vojske iz kopna ali iz zraka. Razen tega morajo zahtevati odškodnino vsi interniranci za prestopno trpljenje, za izgubljeni zasluge ali za uničeno

zdravje. Mnogo naših ljudi je bilo od okupatorja ubitih ali so umrli od prestopnega trpljenja doma ali v taboriščih. Škodo, ki je s tem nastala in izgubo na njihovem zaslužku bodo prijavile njihove žene, otroci oziroma nasledniki. Isto velja za pogrešane.

Vojno škodo mora prijaviti vsak oškodovanec, ker je to njegova državljanska dolžnost. Na podlagi te prijave bo dobil kasneje povrnjeno vso škodo, ki jo je utrpel zaradi vojnih prilik in si bo lahko obnovil vso uničeno imovino. Vso to škodo bodo morale plačati Nemčija in Italija, to se pravi tiste države, ki so napadle naš mirno ljubi narod. S tem, da prijavimo vso škodo čim bolj popolno in natančno, s tem onemogočimo tem napadalkam posebno Nemčiji, da bi se kmalu go-spodarsko opomogle in tako preprečimo tudi njihove priprave za nov napad na miroljubne sosede.

»Ena se tebi je želja spoznala: v zemlji domači da truplo leži.« Tak pozdrav bomo ponesli na dan obletnice bazovških žrtev v njihovo zadnje domovanje — na pokopališče.

Od tedna do tedna

V ospredje vsega političnega dogajanja v svetu stopa posebno po svoji važnosti za nas Primorce dogajanje v Jugoslaviji. Tretje zasedanje AVN-OJ-a, ki je bil medtem proglašen za »Začasno narodno skupščino«, nadaljuje že četrty teden svoje delo za notranjo izgradnjo nove demokratične Jugoslavije.

Zakoni in odredbe, ki so bili na tem zasedanju sprejeti, dokazujejo, da si hočejo narodi Jugoslavije, kljub napadom reakcije od zunaj in kljub prizadevanjem notranjih nasprotnikov po tako težkih preizkušnjah in bridkih spoznanjih ustvariti nov trden dom, ki bo temeljil resnično na demokraciji in zakonitosti.

Sprejeti so bili zakoni o volivnih spiskih, zakon o Ustavodajni skupščini, zakon o volitvah narodnih poslancev, zakon o kazenskih dejanjih proti ljudstvu in državi, zakon o državljanstvu Demokratične federativne Jugoslavije, zakon o agrarni reformi in kolonizaciji, zakon o združenjih, zborovanjih in drugih javnih nastopih in končno zakon o tisku in zakon o narodnih sodiščih.

Ustavodajna skupščina kot vrhovno predstavniško telo ljudske suverenosti in državnega edinstva Jugoslavije bo poklicana, da izglasuje novo Ustavo in vse sklepe in zakone, ki so v zvezi s Ustavo.

Zato bo po zgledu drugih federacij obstojala iz dveh domov: iz Zvezne skupščine in Skupščine narodov. V prvi bo zastopano celokupno prebivalstvo, ne glede na narodnost, v Domu narodov pa pošljejo federalne enote enako število poslancev brez ozira na število prebivalstva. S tem se hoče zavarovati resnično enakopravnost narodom Jugoslavije pri samem odločanju o notranji ureditvi države in o obliki vladavine.

Zakon o državljanstvu določa suverenost posameznega naroda, del te suverenosti pa so narodi pristojevoljno prenesli na skupnost in jo formirali s vsemi pridevki federativne države. Tako torej obstoja posebno deželno državljanstvo in zaradi organske celote teh dežel v skupni federativni državi Jugoslaviji še skupno zvezno državljanstvo in s tem je načelo federacije zadoščeno.

Posebne važnosti je tudi zakon o agrarni reformi in kolonizaciji. S tem bo prešla zemlja domačih in tujerodnih graščakov in veleposestnikov v last kmetov, ki bo po sto letih uresničil svoj sen.

V zunanjem svetu pa je največje važnosti pogodba, ki sta jo podpisali dve veleliti na Doljnem vzhodu: Sovjetska zveza in Kitajska.

Sovjetsko-Kitajska pogodba o prijateljstvu in zavezništvu, je bila sklenjena v dneh, ko je SZ odločno nje-na RA razbila japonsko vojsko v Madžariji in s tem uničila zadnji odpor japonskega imperializma. Brez dvoma je velikega pomena, da sta tako SZ kot Kitajska v veliki osvobodilni vojni proti svetovnemu fašizmu sodelovali v istem tabrou. Vsi ti dogodki in okoliščnosti so velikega pomena za razvoj političnih odnosov med obema državama in za ustvaritev trajnega miru na Daljnem vzhodu.

Sovjetska zveza je bila prva svetovna velesila, ki je postavila za temelj diplomatskih odnosov s kitajsko državo enakost in spoštovanje suverenih pravic kitajskega ljudstva. Prijateljstvo, ki je že itak vladalo med tema dvema velesilama, se je v teku štiriletnih borbe proti japonskemu napadalcu in v tej medsebojni pogodbi zadobilo in najvišje izrazil.

Osnovni namen tega pakta pa je poglobitev medsebojnega prijateljstva in sodelovanja in preprečitev kakšnega novega japonskega napada. V tej točki se obvezujeta pogodbenici, da bosta druga drugi pomagali z vojaškimi in gospodarskimi sredstvi, da se onemogoči kršitev miru s strani Japonske.

Drug važen dokument pa je sporazum o pristanišču Port Artur, ki ga je carska Rusija izgubila v vojni z Japonsko v letih 1904-05. To pristanišče bo sedaj Rusija udrila in bo odprto samo za sovjetske in kitajske vojske in trgovske ladje. Vlada SZ pa ima po tem sporazumu pravico zadrževati na področju Port Arturja vojaške pomorske in letalske sile. Civilno upravo pa vodi Kitajska. Pogodba je pokazala, da sta SZ in Kitajska zvezani ne samo po svojih mejah, ampak predvsem po svojih skupnih temeljnih interesih, katerih obramba je zagotovljena baš s to medsebojno pogodbo. Vsi svetovni listi pišejo, da

Prišli smo na Gorenjsko močni in borbeni, domov smo se vrnili nepremagljivi

Od Jadrana, Soče in Zile, od Krke in Kolpe, od Sotle in Drave, ljudje iz vseh krajev med temi vodami so se zgrnili v teh dneh na Jesenicah.

Gorenjska, ki je prestala štiri leta nacističnega divjanja, štiri leta ognja in ropanja, ta Gorenjska, ki je dala prve partizane, ljudi, ki so branili svojo zemljo in svoje družine pred podivjanim ropanjem nacistov, ta, danes svobodna Gorenjska je pokazala vsemu slovenskemu življu, da še živi, lepša in močnejša, očiščena vseh protiljudskih škodljivcev. In ta praznik svobode in bratstva je Gorenjska proslavila v vsej svoji prelesti.

Pa ni bil to praznik samo Gorenjske, to je bila mogočna manifestacija vsega slovenskega življa, tudi nas, ki smo prišli od Soče in Jadrana, in onih, ki so prišli tam preko Karavank. Ta manifestacija je bila odraz resničnega bratstva in trdne povezanosti med vsemi Slovenci, pa čeprav živimo za »modro« ali kako drugo črto. Ta manifestacija je dokazala, da je ni sile, ki bi mogla udušiti klic krvi, krvi rodnih bratov, ki je bila prelita za svobodo nas vseh, ki hočemo živeti združeni v Titovi Jugoslaviji.

Kar smo v soboto in nedeljo doživeli na Jesenicah, je bilo tako nekaj edinstvenega, da nam bo vedno ostalo v spominu. Osvobojena in srečna je Gorenjska zavriskala in zapela tako na glas in od srca, kot vriska samo resnično svobodni delovni človek.

V soboto popoldne so prihajali na Jesenice prvi gostje. Gorenjci so sprejemali prav prisrčno zlasti Korošce, ki so morali preplaviti Dravo, ker jih tamošnje okupacijske oblasti niso pustile preko meje, in nas, ki smo prihajali preko Bohinjskega jezera in preko Vršiča. Vsej slavnosti pa je dala poseben poudarek prisotnost članov narodne vlade Slovenije s tovarišem Borisom Kidričem na čelu.

Ob peti uri popoldne je bil pričetek festivala. Sonce se je potapljalo za vrhove Možaklje in bilo je priča nepopisnemu navdušenju in sreči, ki je žarela iz oči slehernega. Na igrišču »Bratstva« so zadonele fanfare in zareglale so strojnice, streli so odmevali od Možaklje do Mirce in Jelenkamna ter povedali vsem, da tu živi ljudstvo, ki je in ki bo vedno branilo svoje pravice.

Zvečer so predvajali Klinarjevo dramo iz narodne preteklosti »Plavž«. Vso noč od sobote do nedelje so rakete vseh barv razsvetljevale dolino in njihov barvni sijaj se je odražal na tisočeri obrazih manifestantov. Slovenska in partizanska pesem je odmevala vsepovsod.

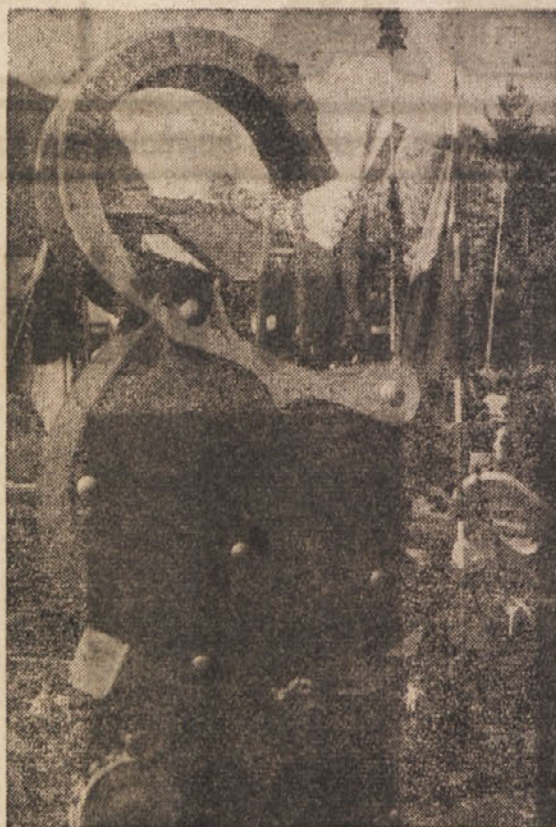
Ob prvem jutranjem svitu so pričeli prihajati še novi: stotine in stotine radostnih množic. Na okrašenih vozovih so prišle narodne noše, kolesarji iz bližnjih in daljnih krajev ter pešci od vsepovsod. Vsem pa so žareli obrazi od veselja in sreče, s katerih se je odražal globok sklep: vztrajati in delati in boriti se brez oddiha za dosego po-

je s tem doprinešen dragocen prispevek k splošnemu miru.

Poleg tega pa bo pogodba odločilno vplivala na razvoj notranjih razmer v Kitajski. V tej zvezi se že vršijo pogovori med Kuomintangom in jenanskimi demokratičnimi vojskami. Vse kaže, da bodo predstavniki jenanske vlade dosegli sporazum na načelih demokracije in ustvarili novo izvoljeno ljudsko vladno, ki bo sklenila mir in preprečila državljansko vojno. Vsi tisti pa, ki so to vojno hoteli, so že in bodo še naleteli na odločen odpor kitajskih demokratičnih množic, ki bodo imele po tej pogodbi še močnejšo podporo sovjetskih in drugih demokratičnih sil v svetu.

Pretekli teden je bil v Moskvi, Londonu, Washingtonu in Parizu objavljen seznam 24 glavnih nemških vojnih zločincev, ki jih bo sodilo mednarodno vojaško sodišče. S tem bo zadoščeno milijonom ljudi, ki so trpeli in umirali po taboriščih, ki so krvaveli po evropskih bojiščih zaradi nenasičnosti teh nemških zverj, ki so odgovorni za umor in pokolj 25 milijonov ljudi.

Pred sodišče bodo stopili: Göring, Hess, Ribbentrop, Ley, Rosenberg, Dönitz, Keitel, Jodl in drugi, torej

V nepozabnih, mogočnih simbolih je slovensko ljudstvo vseh stanov in predelov naše zemlje pokazalo, kaj dela, misli in hoče

Kdorkoli hoče škodovati ljudskim množicam, za tega ni mesta med nami

Politični aktivisti so zaradi splošne priljubljenosti bili tisti, ki so vodili široke ljudske množice v borbo proti fašizmu in so danes tisti, ki pomagajo ljudem pri premagovanju težav in razkrinkovanju raznih reakcionarnih usodlin. Politični aktivisti so tisti faktor na vasi, v katerem vidijo delovne množice svoje politične vodnike in učitelje in tisto brv, preko katere pelje pot iz političnega suženjstva in brezbrizništva v aktivno politično udejstvovanje.

To svojo nalogo naši aktivisti tudi dostojno vrše. Nikdar se ne odtrgajo od ljudskih množic, ampak so dosledno med njimi, pri produkciji, pri delu za obnovo, pri kulturnem in prosvetnem življenju, sploh pri vsem družabnem udejstvovanju. Vendar pa se včasih tu in tam pojavi osamel priimer, da se politični aktivist odtrga od ljudske celote, bolj točno rečeno, da ga ljudske množice same izvržejo iz svoje srede, ker se skuša izroditi v zakotnega provincialnega despota, človeka, čigar osebno voljo in nkaže naj bi ljudske množice izvrševale. Kako neki tak despot izgleda. Po domače povedano: pri vsaki stvari bi bil rad važen, on kot oseba. V razgovorih postane, kadar mu ugovarjaš, četudi upravičeno, robat in surov. Kratkotrajno je to tak oblastnik, tak štiriočlatež, ki ne zna ljudi popeljati v svobodno in zdravo

kritiko. To so dalje taki, ki bi radi sedeli v pisarnah in dajali »navodila«, ter poštemu človeku ne privoščijo niti skromnega po-zdrava. To so taki, katerim se je zvrtilo v glavi, ko so zvedeli, da delajo za ljudstvo in skušajo v svojem nezrelem pojmovanju samo ukazovati in ne pomagati pri sprovanju ljudske volje. In prav zato so pri ljudeh osovraženi in postanejo ne pospeševalci, temveč največji škodljivci za ljudsko aktivizacijo. Takim zato ni več mesta med političnimi aktivisti.

Seveda pa je treba pri takih primerih skrajno budno in previdno postopati. Mi vsi vemo, da fašistični oblastniki in reakcionarji vedno skušajo držati široke množice v nevednosti in politični temi, da jih potem lažje iskoriščejo. Torej jim tudi sedaj ne gre v račun, da ima danes ljudstvo svoje vodnike in učitelje zbrane iz svoje srede, katerim popolnoma zaupa, ker ga uče in mu pomagajo pri premagovanju težav ter urejanju ljudske oblasti, zato reakcionarji skušajo politične aktiviste odtrgati od ljudstva. Danes skušajo z raznim prišepetovanjem in prikritim blatenjem, ki je dosledno in vselej laž, postaviti zid med množice in njihove učitelje. Včasih izkoristijo tudi posamezne napake, ki so nujna posledica dela, ožigosati kot namerna protiljudska dejanja, vse samo, da bi ljudstvu onemogočili dvig iz nevednosti.

Take špekulante in rušilce ljudske enotnosti pa bomo vedno in vselej razkrinkali, če bomo dosledno zahtevali, da vsak javno pove, kaj mu ni po volji, pred vsemi ljudmi iz oči v oči. Tako bomo onemogočili še tudi zadnjo pozicijo reakcionarjev med nami, — zakotno brundastvo. Previdni moramo biti pred vsem zato, ker imajo še večerajšnji fašisti in čet-niški koljaši danes polna usta »demokracije«, »pravičnosti« ter »dela za ljudske množice«. Zato moramo vedno paziti, kdo danes govori. Mi vsi vemo, da vsaka »demokracija«, ki ni prava ljudska demokracija, pomeni za delavne množice »demokratične svoboščine« v obliki streljanja, zaporov in koncentracijskih taborišč. Sve-ža je kri Bazovice, sveža je kri iz osvobodilne borbe, niso še pozabljeni zapori in »bataglionii spec-icali«, niti ne zalivanje z ricinu-som, da bi nasedli.

Trafikanti in kolporterji!

Naročite humoristični štirinajstnevnik »PAVLIHA«, ki izide te dni! Naslov: »PAVLIHA«, Ljubljana - Gosposka 12.

»PAVLIHA« prihaja!

Te dni pride »PAVLIHA« v vse naše kraje, da spregovori tudi on svojo besedo o kralju, o birokraciji, o demokraciji in vseh važnih stvareh. Prišel bo tudi k vam, če ga naročite. Pišite na naslov:

»PAVLIHA«, Ljubljana - Gosposka 12.
»PAVLIHA« iz haja vsakih 14 dni in stane do konca leta 20 din, vsaka posamezna številka pa 3 din. Izdajalo ga bo »Društvo novinarjev Slovenije«.

vojaški, politični in finančni mogotci tretjega rajha in magnati nemške vojne industrije in sokrivci nemškega imperializma.

Kaznovanje Hitlerjeve bande ni le povračilo, to je pravica, katero zahtevajo opravičeno razjarjeni narodi in katero je treba izreči hitro in strogo. Zato izgleda dokaj smešno skrivanje Hitlerja in Grazilija ter drugih tipov in samo dokazuje, da oni, ki jih skrivajo, niso daleč od njihove poti. Pravici pa bo zadoščeno šele takrat, ko bo zadnji fašist prejel zaslužen kaznen, 25 milijonov mrtvih in obubožane dežele zahtevajo to pravico.

Zločini in teror grških fašistov so tako narasli, da bo komisija SZ, Anglije in Amerike mogla preiskati incidente na grško-jugoslovanski meji in divjanje fašistov v notranjosti dežele.

Izgleda, da hočejo monarhofašisti popolnoma iztrebiti slovanski življenj v Makedoniji. Položaj postaja iz dneva v dan ostrejši. Voditelj grške OF je izjavil, da če bodo zahtevali koristi ljudstva, bodo zastave grške OF ponovno zaplapolale na vrhovih grških gora. Ustanovitev komisije kaže, da so zavezniki razumeli zaskrbljenost naše vlade glede položaja na

grško-jugoslovanski meji in v Makedoniji.

V Zedinjenih držav Amerike pa narašča brezposelnost v taki meri, da je že prišlo do demonstracij v New-Yorku. Samo letalska industrija je znižala svojo proizvodnjo za 80%, to se pravi, da dela le še 200.000 delavcev od prejšnjega števila en milijon. Obenem je Amerika ukinila zakon o posojilu in zakupu. S tem pa je v angleškem gospodarstvu nastala tudi kriza. V štirih letih so ZDA oddale 33 milijard posojila in od tega je samo angleška industrija dobila 20 milijard.

Popolnoma razumljivo je, da se bo zaradi tega tudi angleška industrija znašla v težkem položaju. Vršijo se pogajanja o dolgoročnih 30-letnih kreditih, rezultati pa še niso znani.

Bratski slovaški narod proslavlja te dni obletnico oborožene vstaje proti okupatorju in domačim izdajalcem. Slovaški narod si je v tem letu postavil svoj Narodni svet, okoli katerega se je zgrnilo vse ljudstvo in tako združeno in enotno prišlo v novo Češkoslovaško.

Praznik bratskega slovaškega naroda je praznik vseh Slovanov; je tudi naš praznik.

Kupi starega železa že čakajo

Po vseh središčih na Primorskem tostran »modre črte« se z dneva v dan večajo kupi starega železa. Še in še, brez prenehanja, dovažajo na velikih kamionih, vozovih in vozičkih tovažno surovino za obnovo domovine. Vojaki, žene, mladina, vse mrgoli okrog težkih razbitih tankov, zbitih letal, uničenih topov, dočim vlačijo pionirji na kup razno železno

Vse sile za dvig produkcije.

drobnarijo, katero staknejo po zapuščenih dvoriščih, podstrešjih in kletih.

To delo je polno življenja in veselja.

Ponosna kmetica se smeje; potu in žuljev je že od nekdaj vajena, toda danes jih sploh ne čuti. Piskrov rabi, majhno sekirko za smrečje, okove za voz in vse to bo dobila. Brez njenega truda ne bo tega, brez starega železa ne bo novih niti piskrov niti sekir niti okovov. Primorska žena se tega zaveda in prvič dela smeje, ker dela zase, za svoje.

In dekle, sama pesem jo je, ko premetava vsa zamazana težke, od smira ali rje zamazane kose jekla. Saj si bo jutri lahko zato že izbirala čisto nov srp, tak, kakršnega bo hotela.

In vojaki! V teh dobe naši udarniki najboljše sodelavce, v teh najde naše delovno ljudstvo vselej največjo podporo. Ta vojska je zrasla iz ljudstva, zato je ljudstvu tako blizu, tako domača, zato je tudi na slednjem koraku tista najmočnejša sila, ki pomaga delovnemu človeku pri premagovanju težav.

In za vse to najbolj živo govore številke, doseženi uspehi. St. Peter in okoliške vasi so dosedaj zbrale skupno 800 stotov železa. Postojna sama je zbrala 300 stotov železa in Senožeče 120 stotov. Mesto Idrija je zbralo 2980 stotov železa, vasi v Idrijskem okraju pa še 412 stotov. To je samo par številke.

S tem pa ni delo končano, to je šele začetek velikih zbiralnih akcij, ki so si jih zadali naši po-

žrtvovalni mladinci in žene. Danes jurišajo širom Primorske na staro železo s sklepom:

Naj ne bo nikjer koščka starega železa, ki bi kjer koli neuporabljen rjav. Naj ne bo odtegnjen niti kos starega železa naši industriji, ki nam bi zato dala orodja, vlakov, prog.

Med vsemi požrtvovalnimi zbiralci železa pa se je posebno iz-

kazal 6letni pionirček Silverij Bizjak iz Kala v Grgarskem okraju, ki je sam zbral preko 100 kg starega železa. S paše je pod večer nikdar ne primaha praznih rok, ampak privleče vedno nekaj železa. Ta pionirček ve, da rabi ata plug, pri sosedu rabijo brano in da manjka vsepovsod orodje, ki so ga fašisti poropali in uničili. In on doprinaša dostojno svoj delež.

Ta prva množična delovna akcija je utrdila tisto, že v borbi porojeno spoznanje, da lahko doseže delovni človek zdrave uspehe pri premagovanju težav le, če je tesno povezan v delu za skupne interese z vsem delovnim ljudstvom. Ta akcija torej ne predstavlja samo materialnega uspeha, ne daje samo pogojev za dvig industrijske produkcije, ki bo rodil vsestranski razmah obnovitvenih del, ampak predstavlja tudi v skupnem delu utrjeno enotnost vseh delovnih množic na Primorskem. Take enotne množice pa tudi na osnovi teh skupnih delovnih akcij popolnoma prevladujejo odnos do dela, to se pravi, danes ne vidi več delovni človek v delu svoje breme, kateremu bi se izmikal na slednjem koraku, ampak vidi v svojem delu zrcalo svojih uspehov in pogoje za blagostanje delovnega ljudstva.

SREČNO JE PRESTAL

vse ječe, taborišča, tifus in hajke, zdaj se pa zmagovito z rdečo zvezdo na kapi vrača med nas in prinaša smeh. Zato ga nemudoma naročite! Njegov naslov je: »PAVLIHA«, Ljubljana, Gosposka ulica 12. — Izhajal bo vsakih 14 dni in bo do konca letal stal 12 dinarjev.

Udarniško so prišli za delo

V vasi Zadlog, ki je oddaljena približno dobre pol ure od Črnega vrha in ki šteje 64 številke, nimajo električne razsvetljave. Zato so se ljudje te vasi na lastno pobudo sporazumeli, da z združenimi močmi ter v dogovoru z družbo SELVEG in pod vodstvom odseka za industrijo in rudarstvo pri Poverjeništvu PNOO za Slovensko Primorje pristopijo takoj k delu na napeljavo visokonapetostnega električnega voda od Črnega vrha v dolžini 3325 m. Oskrbeli so si 209 kilogramov potrebne žice in skopali v borih 4 dneh 82 jam za lesene drogove. Pri tem delu, ki ga sami imenujejo »rabota«, sodelujejo tudi ženske, ki nikakor nočejo v svoji enakopravnosti zaostajati za moškimi. Družba SELVEG jim je preskrbelo za to potrebne transformatorje. Ožji odbor, ki ga je določilo ljudstvo iz svoje srede in ki mu je poverilo nekakšno vodstvo pri izvedbi te napeljave električnega toka, ima tudi nalogo, da zbere od vaščanov potrebno vsoto denarja, približno 100.000 lir. Na množičnem sestanku, ki ga je sklical ta odbor in ki se bo vršil v

prihodnjih dneh, se bodo vaščani zmenili na tovariški način, koliko bo prispeval ta in koliko oni, seveda vsak po svoji zmoglosti. Z delom, ki so ga pričeli pred približno 14 dnevi, bodo predvidoma zaključili 25. t. m. In s prvim naslednjega meseca, kot pravijo, bodo že lahko čitali naše časopise pri električni razsvetljavi. Temu vodu se bosta priključili še vasi Mala gora in Sela, ki šteje 12 številke in ki je oddaljena približno poldrugi kilometer od Zadloga v smeri proti Idriji.

Na podlagi obrtne zadruge, ki šteje danes v vasi 46 članov in katere število se bo v kratkem še povečalo, bo postavljena mizarska delavnica. Tudi drobna obrt, ki je bila že od nekdaj udomačena v tem kraju, kot n. pr. izdelovanje grabelj, kosišč, lesenih posod vsake vrste, žlic, kuhalnice in slično, se bo v kratkem obnovila.

Ljudje kažejo veliko razumevanje do obnove in se v polni meri zavedajo, da je predvsem od njih samih odvisno, da si uredijo in izboljšajo pogoje življenja.

S predanim delom bomo dosegli vse

Najlepši dokaz ljudske demokracije je to, da si vas sama za dá delo, na zboru volilcev. Kdo bo bolj vedel kakor vaščani sami, kaj najbolj potrebujejo, kaj je najnujnejše da si pripravijo.

V mali vasi Grobišče nimajo elektrike. Nastalo je vprašanje kako bodo z delom začeli. To vprašanje je rešil zbor volilcev, ki je izdelal načrte za glavno linijo iz Matenje vasi, oskrbel droge in žico. 40 drogov je dal na razpolago odsek za gozdarstvo pri okrajnem NOO, žico pa Vojno poldroče v Vipavi. Vse delo so opravili

vaščani sami, le za napeljavo po hišah si bo moral oskrbeti vsak sam. Precej dela je že dokončanega in kmalu bo zasvetila elektrika v Grobišču.

To je prvo delo, ki ga je organiziral zbor volilcev, ni pa zadnje. Izboljšati je treba obdelovanje zemlje, upoštevajoč, da manjka predvsem plugi in stroji za setev.

Mladinke so si pripravile Mladinski dom, kjer bodo namestile čitalnico. Pri svetli luči bodo prirejale študijske sestanke. Prebirale bodo brošure ter se vadile za kulturne prireditve.

Zbor volilcev

V vasi Planina, v cerkljanskem okraju, je bil sklican pred dnevi zbor volilcev, ki je obravnaval celo vrsto vprašanj, katera je moral rešiti KNOO. Prav na koncu zborovanja, ko je predsednik pozval navzoče, če ima še kdo kako željo, so se oglasile tri »tovarišice«. Pričele so se, da jim tovariš Logar, ki ima v reji eno kravo, noče več dajati mleka.

Pri omenjenem kmetu so se v času borbe partizani pustili dobro molzno kravo in odpeljali eno staro. KNOO je potem odločil, da naj kmet kravo obdrži, le mleko bo dajal trem na vasi, ki nimajo živine. Ta tovariš je to svojo dolžnost redno izvrševal. Ken pa krave nimajo redno enako mleka, ni mogel sproti zadovoljiti željam teh »tovarišice«, ki so zato na vsakem zboru volilcev povzročile zaradi tega prepir.

Pošten kmet se je tega naveličal: »No, tovarišice«, jim je rekel, »ker vidim, da vam v nobenem primeru

ne morem ugoditi, sem vam pripravljen odstopiti kravo. Tako boste imele same vse skupaj in boste lahko ugotavljale, dobiček in izgubo.«

Vsi volivci so pričakovali, da bodo omenjene »tovarišice« z veseljem pozdravile ta velikodušni sklep, toda dogodilo se je ravno nasprotno. Utihi nile so; morda so pomislile, da mora človek, ki ima kravo v hlevu, tudi zanjo skrbeti in je ne samo molziti. In kljub temu, da bi vse tri skupaj to lahko napravile, so odklonile in s tem dokazale, da so še vedno posamezni ljudje med nami, ki nergajo in kritizirajo vse vprek, kadar pa je treba prijeti za delo, pa stisnejo rep med noge in se potuhnejo.

Za vragom vedo taki ljudje čudno veliko povedati, kako bi se moralo in kaj bi se moralo narediti, kadar pa so na tem, da sami zgolj za svoje koristi nekaj naredijo, pa pokažejo pravo lice: da bi radi še vedno živeli na tuj račun.

Za take pa ne sme biti mesta med nami!

Kmetica iz Planine.

Gorenjska v svobodi

Pastirska koča gorenjskih planšarjev v sprevedu.

Širom Primorske

Prosvetna društva, ki jih danes ljudstvo ustanovlja po naših vaseh, pričajo željo našega tukajšnjega življa, da se čimprej dvigne iz pasivnosti, ki jo je povzročil fašizem na kulturno-prosvetnem poprišču. Prosvetno društvo so izvolili tudi v St. Vidu na Vipavskem, kjer je to društvo dobilo ime domačega narodnega heroja »Janko Premrl«, v Oseku-Vitovljah ustanovljeno pa ime priljubljenega primorskega pesnika »Simona Gregorčiča«. Prav tako so izvolili prosvetno društvo v Tolminu z nazivom »Rokodelsko bralno društvo Mirko Skočir«. Obdržal bo tudi ime prejšnjega prosvetnega društva, ki je bilo pod fašizmom razpuščeno, t. j. rokodelsko bralno društvo, so pa vanj vnesli novega duha, takega, s kakršnim se je boril in padel prvi partizan s Tolminskega — Mirko Skočir. V Postojni pa je bilo osnovano Prosvetno društvo »Postojna«.

Mladina Zavratca v Idrijskem okraju se pridno posveča kulturno-prosvetnemu delu. Pred kratkim je priredila miting z bogatim sporedom. Mladinka iz iste vasi je ob pričetku zelo dobro podala prisotnemu ljudstvu pomen slovensko-italijanske antifašistične unije, ki združuje vse svobodoljubne sile Julijske Krajine.

V Kamnem pri Kobaridu pionirji pridno pomagajo pri nabiranju starega železa. V kratkem času so nabrali 320 kg železa, 35 kg medenine, 13 kg svinca, 105 kg starih čunjev in nekaj papirja.

Mladinke in žene iz Črnič navdušeno prepevajo tekmujejo pri odstranjevanju ruševin požgane vojašnice. V tekmovalstvu so zmagale žene, ki so v devetih urah odstranile 24 voz materiala, medtem ko so mladinke naložile v istem času samo devet voz.

Tudi v Ajdovščini ljudstvo polaga mnogo pažnje kulturno-prosvetnemu delu. Pred nedavnim je ajdovsko kulturno-prosvetno društvo nastopilo z veseligr »Slaba vest«.

Mladinke iz Črnic so sklenile, da bodo odslej one prale za tam nastanjeno vojsko.

Pred nedavnim je bilo v Ajdovščini zborovanje delavcev, katerega se je udeležilo 80 delavcev. Iznesli so zahtevo, da se izroči prometu 33 žag, ki so v Lokavcu, ter zahtevali, da bo tako zborovanje vsako drugo nedeljo.

V Slapu pri Vipavi je ljudstvo sklenilo, da očisti dve hiši, ki ju je okupator požgal in ju pripravi za zadružne prostore. Izkopali so tudi ogromno jamo za apno, da si bodo lahko vsi vaščani pobelili hiše. Delo je že v teku.

Vas Gojače je prvič praznovala svoj domači cerkveni praznik dne 26. avgusta, katerega je veselo oznanjala velika slovenska zastava z rdečo zvezdo na zvoniku. Zvečer je priredila mladina na mitingu dramo »Mojca«. Prisotne je bilo mnogo naše vojske.

V Orleku je bilo 28. avgusta zborovanje, katerega so se udeležili tudi iz okoliških vasi. Po govornih tov. Karla Trebca in Julijane Pirjevečve je sledila kulturna prireditev mladine iz Orleka, ki jo je otvorila deklamacija pionirke »Pozdrav Titule«.

Tudi v Gornjem Lokavcu je ljudstvo pristopilo k obnovi. Popravljati so začeli dve požgani hiši.

Dne 28. avgusta se je v mladinskem domu mesta Idrije vršilo zborovanje, kjer so sklenili posvetiti vse sile akciji za zbiranje starega železa.

Ljudstvo Idrije pri Bači se zelo rado udeležuje političnih sestankov, ker ve, da mu ti dajejo možnost političnega razvoja. Pred dnevi so imeli množični sestanek, kjer se je po govoru, ki je vseboval naše današnje naloge, razvil živahen razgovor, pri katerem je sodeloval tudi nad 80 let stari očka Baloh, ki je s tem dokazal vsem godrnjačem, da si bomo ustvarili boljše pogoje za življenje le, če bomo pri delu sodelovali vsi.

V Žirjah pri Sezani se mladina posveča z vsemi svojimi močmi kulturno-prosvetnemu delu. 19. avgusta je nastopila z zelo izbranim programom, ki je prisotne zelo navdušil.

V Slapu pri Idriji se je po zamisli referenta za gradnje začel popravljati mlin, ki bo v kratkem lahko mlel ne le za domačo vas, ampak tudi za bližnja naselja.

Narodna oblast je ljudska pravica in ljudska dolžnost. Prišel je čas, ko ne prihaja na oblast tisti, ki bi hotel upravljati ljudstvo, temveč ljudje, ki jih ljudstvo postavlja in jih lahko zamenja kadar koli hoče.

TITO.

Najtemnejša žalost in najbolj zdravo veselje se prepletata v povorki, ki se je poldrugo nro vila po Jesenicah.

Zemljo tistemu, ki jo obdeluje

To je danes parola naših naprednih ljudskih množic, posebno še naših kmetov, ki se hočejo enkrat za vselej otresti nadoblasti in izkoriščevanja s strani veleposestnikov in graščakov.

Prost mora biti, pros moj rod, na svoji zemlji svoj gospod! Tako je pel »Goriški slavček« pred desetletji. In če hočemo doseči to, to se pravi politično in gospodarsko svobodo najštevilnejšega in najvztrajnejšega stanu našega naroda, moramo v prvi vrsti dvigniti njegovo gospodarsko moč, na račun tujega veleposestva, na račun onih, ki bi hoteli še kar naprej živeti na račun slovenskih ljudskih množic in jih na ta način politično zasluževati, kar so v letih pred vojno na najbolj surov način poskušali.

Ljudske množice, ki so zmagovalno končale narodno osvobodilno borbo, so danes jasno postavile v svoj program, da mora zemlja postati last onega, ki jo obdeluje, to se pravi, da hočejo enkrat za vselej rešiti vprašanja agrarne reforme.

Tudi po prvi svetovni vojni so reševali to vprašanje, toda vselej so bile zemlje potrebne kmečke množice izigrane s tem, da so razni ministri izdali ukrepe in uredbe dosledno v korist graščakov in veleposestnikov.

V Ljubljani je bila ustanovljena zveza slovenskih agrarnih interesentov, ki je dvignila svoj glas v imenu 21.000 kočarskih, delavskih družin, v imenu 60.000 slovenskih bitij, ki so nestrpnost čakali, kako se bo to zanje tako važno vprašanje uredilo.

Toda ta zveza je bila že ob svojem rojstvu obsojena na smrt, ker so agrarni interesi hoteli doseči uspehe sami, brez pomoči delovnih kmečkih množic, brez sodelovanja delavstva in poštene inteligence. Idejni vodje te zveze si sami niso bili na jasnem, kako bi se politično lotili tega važnega vprašanja, ki se tiče vsega naroda in ne samo kmečkega stanu, čeprav kmetje najbolj neposredno zainteresirani pri rešitvi istega. Izkoriščevalci ljudskih množic pa so kar naprej izrabljali nejasne državne zakone in agrarne odredbe in s tem izkoriščali koristi kočarskih družin in agrarnih interesentov.

24. marca 1929. leta se je ustanovila nova zveza agrarnih interesentov, ki pa je ravno tako klavirno propadla kot prva vsled nezaznavanja agrarnega vprašanja in ker si interesi niso znali poiskati zaveznikov v boju za svoje pravice.

Nasprotno pa so imeli takratni prizadeti veleposestniki krepko organizacijo, ki jih je družila neglede na narodnost in državljanstvo. In ta organizacija se je strnjena borila proti izvedbi agrarne reforme in to dokaj uspešno, saj

je uživala podporo vsakokratnega režima.

Naglo množenje kmečkega prebivalstva v Jugoslaviji ob nerednem agrarnem vprašanju in vsled slabe prodaje v mestih, ki je bila posledica prepočasne industrializacije, je imelo za posledico prenaseljenost naših vasi. Obenem so bile še velike razlike pri razdelitvi zemlje. Od 2 milijonov gospodarstev v Jugoslaviji jih je bilo 68 % po obsegu manjših kot po 5 hektarjev.

Istočasno je 337.429 vaških gospodarstev imelo skupaj 540.369 ha zemlje, medtem ko je 208 veleposestnikov imelo skupno površino 389.826 ha.

Poleg tega pa so posebno v bogatejših predelih Jugoslavije smatrali zemljo kot sredstvo za dobiček poslovnih ljudi. Trgovci, industrijanci in drugi denarni mogotci so kupovali zemljo, si ustvarjali posestva, katera pa so obdelovali najeti delavci.

Ravno tako so imela velika posestva razne verske družbe in druge ustanove.

Tako graščinska veleposestva kakor tudi veleposestva raznih bank in družb so se vedno bolj utrjevala na škodo malega in srednjega kmeta, torej na račun one plasti slovenskega ljudstva, ki je bila v času narodno osvobodilne borbe odločilna sila. In te kmečke množice so šle v borbo tudi zato, da se otresejo vseh teh špekulantov in izkoriščevalcev. In danes, ko je oblast resnično v rokah ljudstva, to je delavca in kmeta, bo ta oblast tudi rešila bitno vprašanje teh osnovnih plasti naroda, ki so šle v boj za demokratično federativno Jugoslavijo, v kateri bodo kmetu dane vse možnosti za dostojno življenje, za napredek in blagostanje.

Prav te dni je v Beogradu Zastavna narodna skupščina sprejela zakon o agrarni reformi. V osnovi tega načrta velja načelo: zemljo tistemu, ki jo obdeluje! In na tej podlagi bodo dobili zemljo tisti, ki je nimajo in pa tiste množice malih kmetov in kočarjev, ki jo imajo manj kot 5 ha. Dodeljeno zemljišče pride takoj v last osebe, kateri je dodeljeno in se s tem vpiše v zemljiške knjige, vendar si zakon pridržuje pravico, da zemljišče, dodeljeno po tem zakonu, ne more biti v roku 20 let razdeljeno, prodano, dano v zakup niti v celoti, niti deloma. To pa vsled tega, da ne bi kdo od novih lastnikov že takoj naslednji dan ne oddal zemlje v zakup kakemu gostilničarju, on pa bi posedal v gostilni, namesto da bi delal. Po odloku AVNOJ-a od novembra 1944 je veliko zemlje nemških fašistov pripadlo državi. Držec se načela, zemljo tistemu, ki jo obdeluje, se po zakonu odvzame zemlja vsem tistim, katerim poljedelstvo ni glavni poklic. Pusti se pa zem-

lepe materinščine, da bi mogli piti iz skritih knjig lepote slovenskega jezika ter si tako utrjevati narodno zavest. Mladina je razumela svoje staršel fašistični strup ni dosegel zaželjenega učinka. Nasprotno! Mladina je razumela svoje veliko poslanstvo in rastli so novi Bidovci, Valenčiči, Marušiči... Podzavestna mržnja od vsega, kar je bilo fašističnega, je oblikovala mladino v zavestne borce narodovih in ljudskih pravic. Prebujali in dvigali so se Vojkoti — junaki!

Prvi partizanski strelci so pasivni odpor primorske mladine oblikovali v aktivno borbena dejavnost. Primorsko ljudstvo se je zavestno oklenilo Osvobodilne fronte ter z svojo močjo doprineslo delež za deležem, žrtev za žrtvijo za svojo osvoboditev. Iz te mladine je zrastle junaški in zmagoviti IX. korpus NOVJ, ponos Primorske. Vse je tekmovalo, kdo bo več žrtvoval in prispeval k sveti narodno-osvobodilni borbi, od najmlajšega do najstarejšega. Čudovita razgibanost, sposobnost, borbenost in pravilna razgledanost je osupljala! Poplah med fašisti, a po drugi strani presenečenje med Slovenci bivše Jugoslavije! Neuklonljiv duh tega čudovitega ljudstva, brezmejna požrtvovalnost in predanost osvobodilni stvari je postala predmet obče pozornosti. Primorska je že tedaj povedala vsemu svetu, da hoče biti samo v Jugoslaviji in nikjer drugje, a v današnjih dneh prinaša vedno nove dokaze svoje volje za priključitev te zemlje k demokratični federativni Jugoslaviji!

Čim je prenehal ropotanje strojne in grmenje metalcev min ter je svoboda naša primorske vasi za zlasto z

Tri sirote

Rajko, Ladislav in Magdalena so sirote brez očeta. Njihov oče tovariš Slokan je eden izmed padlih partizanov iz Ajdovščine.

Ljo tistim, ki imajo svoje posestvo in so manjša od 5 ha. V vprašanju odškodnine po novem zakonu zavzema zelo socialno stališče. Po dincin, ki niso imeli posestev zato, da bi iz njih kovali kapital, ali ta posestva niso ostanki starih graščinskih odnosov, imajo pravico do odškodnine in država jim bo dala to odškodnino s tem, da naseljenici, ki dobijo to zemljo, dajo majhen doprinos, iz katerega naj se plača to odškodnino.

Kar pa se tiče vprašanja kmečkih posestev, je predvidevana najvišja mera od 20 do 35 ha. Merodajna oblasti pa bodo našle rešitev po lokalnih potrebah. Na ta način bodo uresničene tisočletne težnje slovenskega kmeta, ki je veskozi delal in garal, pa kljub temu ni mogel dostojno preživljati svoje družine. Odhajali so v Ameriko, v Francijo, Vestfalijo in drugam in dajali svoje delovne sile, svoje zdravje, svojo mladost za tuje mogotce namesto za svoj narod.

V pogledu razdelitve zemlje imajo prednost borci. Narodno osvobodilno gibanje ne smatra, da s tem daje nagrado svojim borcem na isti način kot je to delala stara Jugoslavija, ki je obljubljala borcem po 5 ha zemlje, če se bore. Ne, narodno osvobodilno gibanje pač čuti dolžnost, skrbeti za borce, kmete in njihove družine, ki so dali vse, da ostane ta zemlja neodvisna in katerim se zdaj omogoča, da se vrnejo k svojemu poklicu: k svoji zemlji. To je vzrok, zaradi katerega se borcem NOV prvenstveno deli zemlja.

Kri naših borcev, delavcev in kmetov in vseh poštenih Slovencev pa nam je priborila pravico in možnost, da si bomo svojo zemljo, svoj dom sami uredili, da bomo res na svoji zemlji svoji gospodarji.

rdečo zvezdo, ni mladina odložila dela ter se ni predajala varljivemu opoju. Poleg sodelovanja pri obnovi domovine, utrditvi narodne ljudske oblasti, je zastavila lopato tudi tam, kjer je bilo najbolj potrebno za dvig kulture in prosvete svoje vasi! 25 let smo molčali, sedaj bomo izpregovorili, je bil klic gorske vasi in lepih krajev, razsejanih po teh dolinah grozja, oljke in fige! Ze vso dobo med borbo so vasi tekmovali v prirejanju mitingov. Na eni strani sovražnikove ofenzive in neprestane borbe, na drugi strani vsak dan večje stremenje za kulturni dvig vasi. Z geslom: »Zamujeno moramo nadoknaditi!« je primorska vas tik pred nosom okupatorja prirejala kulturno-politične mitinge. Kolikokrat je tik pred začetkom mitinga vdrl okupator s svojimi pomagači v vas. V hipu je bil oder prazen, izginilo je zelenje, izginili napisi z našimi gesli ter naše trobojke, a takoj po njihovem odhodu je bilo zopet vse na svojem mestu in miting se je vršil nemoteno. Tudi za to je bilo potrebno izrednega poguma!

Poznalo pa se je, da manjka temu, prirodno tako bistrenu in narodno zavestnemu ljudstvu, smisla za organizacijo ter za načrtno kulturno-prosvetno delo, kar pač ni nič čudnega! Fašizem je pustil svoje posledice! Danes, v svobodi, pa je mladina, ki je čutila te vrzeli, želela, da se ji da možnost usposobitve v tej panogi javnega udeleževanja in tako je živa potreba rodila prvi kulturno-prosvetni tečaj!

Prvi ta tečaj je organiziral prosvetni odsek Okrožnega izvršnega NOO za Goriško v Ajdovskem okraju. Že takoj po razpisu se je prijavilo toliko mladincev in mladink, da se je moralo iste porazdeliti v dve skupini. Za prvo skupino 62 tečajnic, se je vršil tečaj v Ložah na Vipavskem. Kot predavateljica so sodelovali znana gledališka umetnica tov. Polona Juvanova, gledališka

Naša moč je izražena v velikodušju

V duhu amnestije, izdane od AVNOJ-a 3. avgusta 1945 je vojaško sodišče IV. Armije kot drugostopno sodišče spremenilo sodbo vojaškega sodišča Vipavskega vojnega področja, senata v Tolminu s katero je bil Leban Viktor iz Prapetnega pri Tolminu obsojen na 18 let odvzema svobode s prisilnim delom na kazni odvzema svobode s prisilnim delom za 18 mesecev in odvzemu državljanstva in političnih pravic za 3 leta. Leban Viktor je bil oproščen kazni za trikratno dezertacijo iz NOV in za svoje sodelovanje z okupatorjem.

Istotako je razveljavljena smrtna obsodba zoper Ozišč Ivana, doma iz Loma pri Črnem Vrhu, okr. Idrija, ker je drugostopno sodišče smatralo, da

dokazna sredstva za najhujšo obdolžitve, da je zakrivil smrt 40 pripadnikov NOV, niso zadostna. Odrejena je ponovna preiskava in presoja postopka.

Iz preiskovalnega zapora vojaškega sodišča Vipavskega voj. področja, senata v Tolminu, je na podlagi amnestije tekom zadnjih dni bilo izpuščenih 17 političnih krivcev. Ko so zapuščali zaporen so vsi izpuščeni dali izraze zahvalnosti velikodušnosti maršala Tita in predsedstvu AVNOJ-a ter zatrjevali, da bodo v bodočem delu pokazali, da hočejo popraviti vse tisto, kar so v teku domovinske vojne zagrešili, ker so bili zapeljani od narodnih sovražnikov.

Idrijski rudarji so obnovili sami topilnico

Idrijski rudarji se polno zavdajo svoje vloge, ki jo imajo pri obnavljanju domovine in izgradnji boljše bodočnosti delovnih množic. Nič več ne gledajo na rudnik s sovražnimi očmi, kot so gledali prej, ko je rudniška družba izkoriščala njihovo delovno silo za svoje dobičke, za izboljšanje njihovega socialnega in kulturnega stanja pa se ni brigala. Danes vidijo, da delajo za sebe, za boljše bodočnost svojih otrok.

Videli so porušeno topilnico brez strehe in razbite peči. Zavihali so si rokave in šli na delo, da ustvarijo pogoje za polno obratovanje topilnice. Zanje ni bil problem, kje dobiti les, zidarje in drugo, šli so v gozd rudarji sami nasekali les, tesali sami, zidali sa-

mi, stavili krov. Popravili so peč, skrbno pregledali vse, da bo čimbolje delala, da bo produktivna živnega srebra čim večja. Niso gledali na uro, kdaj jim poteče delovni čas, ampak so se zagrizli v delo in delali tudi preko ur v globoki zavesti, da od njihovega dela zavisi čimprejšnje zvečanje obrata.

V torek 28. avgusta popoldne je najstarejši topilničar zakuril peč in s tem je prešla topilnica v polni obrat. Kraj peči so si delavci postavili mize in sedli skupno z upravo k skromnemu okrepčilu in se skupno pogovorili o poteku dela in o načrtih za bodoče delo.

Tako pa ne

V tej mali vasi Strane pod Nanosom je več družin prizadetih od okupatorja. Rdeči križ Slovenije jim je zato podaril večje število obutve in obleke. Blago je razdeljeval referent za socialno skrbstvo in si je pri tem pridržal 1 par čevljev in eno žensko obleko kljub temu, da ni bil v stiski ne za eno niti za drugo. Ljudje pa so to opazili in spoznali, da se jim godi krivica ter zato zahtevali, da se mu odvzamejo prilaščeni predmeti. Narodna zaščita je pri preiskavi ugotovila, da je tov. Markovič Franc obdržal čevlje in obleko in se izgovarjal, da si je obdržal blago za plačilo prevoza i razdelitve.

Sedaj ima ljudstvo oblast v rokah in ni treba čakati »karabinjerjev« za rešitev iz krempljev špekulantov, ki so jih le še podpirali. Štiri leta se je naš narod boril za pravico in poštenost, in to moramo tudi upoštevati.

Naprošam tovariša, kateremu je bil izročen kovček v sredo 28. avgusta t. l. na poti od Postojne do Ajdovščine, da ga vrne in tako reši svojo čast.

Albert Cigoj, Celje, Pot na Lavo 12.

ZAHVALA

Vsem, ki ste z nami sočustvovali, darovali venec ter spremili na zadnji poti mojo soprogo, mamico

LEMUT MARIJO

izrekamo iskreno zahvalo.

Ajdovščina, 25. avgusta 1945.

Žalujoči soprog in hčerka

KULTURA

Po borbi v kulturno-prosvetni dvig

Ze dalje čas se je opazalo potrebo vzgojiti čimprej kader dobrih prosvetnih delavcev, ki jih v Slovenskem Primorju zelo primanjkuje, kar pa je povsem razumljivo! 25letna doba fašistične strahovlade in terorja je hotela izbrisati Slovence s te zemlje. Z vsemi sredstvi je hotela uničiti vsako sled sled Slovenstva in ker se je fašistična Italija dobro zavedala, da je kultura najmočnejši stebel Slovencev, je hotela narod prav kulturno uničiti. Požig Narodnega doma v Trstu je bil uvod v vrsto raznarodovalnih akcij, kajti z uničenjem žarišča kulture in prosvete primorskih Slovencev, naj bi bil zadan smrtni sunek slehernemu nacionalno-kulturnemu izživljanju tega zavednega ljudstva.

Fašizem je udaril in kulturno življenje naše vasi je zamrl! Prosvetno delovanje je bilo onemogočeno in mrtvilo, ki je zavladalo, je plašilo ljudstvo v skrbi, kaj bo z njihovo mladino. S svojo toliko opevano in hvalisano 2000letno kulturo so fašisti hoteli naš narod nacionalno preoblikovati, a narod je kmalu spoznal, da je ta kultura sam kič in fraza, brez sleherne vsebinske vrednosti. Z zasmehom je ljudstvo zrla na obupne napore fašizma za uveljavljanje njihove kričave in v črni odete kulture. Plamen »Narodnega doma« in slovenskih domacij so jasno osvetlili »veličino« rimske kulture, množični odgoni v ječe in internacije ter strelji v Bazovici, pa so prikazali kulturno raven zločinsko nastrojenih, ogabnih, s slovensko krvjo oblitih fašističnih kulturosvetov.

Slovenske knjige se je kot največjo dragocnost skrivalo po podstrežjih in gnezde so skrivaj učile svoje otroke

lepe materinščine, da bi mogli piti iz skritih knjig lepote slovenskega jezika ter si tako utrjevati narodno zavest. Mladina je razumela svoje staršel fašistični strup ni dosegel zaželjenega učinka. Nasprotno! Mladina je razumela svoje veliko poslanstvo in rastli so novi Bidovci, Valenčiči, Marušiči... Podzavestna mržnja od vsega, kar je bilo fašističnega, je oblikovala mladino v zavestne borce narodovih in ljudskih pravic. Prebujali in dvigali so se Vojkoti — junaki!

Čim je prenehal ropotanje strojne in grmenje metalcev min ter je svoboda naša primorske vasi za zlasto z

igralce tov. Mitja Bitenc, obo člana državnega narodnega gledališča iz Ljubljane, znani glasbenik in skladatelj tov. Maks Pirnik ter tov. Saša Dominik, ki je bil tudi kot vodja tega tečaja. Snovi je bilo predelane ogromno, čeprav je trajal tečaj samo 12 dni. Vsak dan so se učili deset in tudi več ur. Obilica predmetov kot: administracija, organizacija in politično delo, dramatika, recitacija in deklamacija, predavanja in debate, knjižnica, pevski in glasbeni kulturni sploh, stenešas in dopisovanje, jasno prikazujejo, da je bil potreben obojestranski skrajni napor predavateljev in tečajnikov, da se je moglo predelati toliko različne snovi.

Zanimanje tečajnikov je bilo zelo veliko in vključ v neznosni vročini so tečajniki vzdržali ter z neverjetno verno in pozornostjo sledili predavanjem ter se živo udeleževali debat. Le prekmalu je potekla doba tečaja. Trajanje tečaja je bilo očitno prekratko, ker se je moglo obravnati le bistvene točke posameznih predmetov ter je nedostajalo časa za praktično uvečbanost tečajnikov.

Zadnji dan so posetili tečaj člani Prosvetnega odseka Poverjenišva PNOO za Slovensko Primorje, člani prosvetnega odseka za Ajdovski okraj ter tov. oficirji Vipavskega vojnega področja. Med skupnim kosilom, ki so ga priredili tečajnici, so spregovorili tov. Sosič v imenu Poverjenišva PNOO, tov. Leban v imenu Vipavskega okraja in drugi gostje ter predavatelji. Iz vseh govorov je zvenelo priznanje naši vasi, ki je v polni meri domela vse naloge, ki nam jih zada domovina ter prešla samoiniciativno od borbe k delu vsestranske obnove.

Naslednji dan so tečajniki priredili v Vipavi zaključni miting in dan nato v Ajdovščini, ki je bil kot nekaka javna produkcija tečajnikov. Prireditve je posetilo ogromno ljudstva iz okoli-

ških vasi. Izbran in skrbno naštudiran spored so nastopajoči odlično izvajali. Od posameznih deklamacij s spremljevanjem pevskega zbora, učnikovih zbornih recitacij ter odlično odigranih dramatičnih del M. Klopčičeve »Mati« ter Fr. Ks. Finžgarjevega »Divjega lovca« — prvo dejanje — ter dovršenim in prisrčnim nastopom pionirjev iz Podrage, vse je bilo podano skladno ter z globokim občutjem. Uspeh je bil popoln! To kar so prireditelji hoteli, so v celoti dosegli. Prireditve je nosila močan kulturni pečat! Pokazala je, kako naj se v bodoče organizirajo vse kulturne prireditve ter tako dala pobudo za smiselnejšo pripravo istih, ki naj imajo resnično kulturno vrednost.

Tečajniki, ki so se jim na tečaju odprli povsem novi vidiki kulturno-prosvetnega udejstvovanja, bodo gotovo uspešno zagrabil v svoji vasi za delo ter z vso ljubeznijo in voljo dvigali kulturno svojo vas. Uspehi bodo gotovo kmalu vidni. Da izdamo tajnosti: Primorci ne stremijo samo, da bi dosegli brate Slovence v bivši Jugoslaviji, nego so se zarotili, da jih hočejo z delom na kulturno-prosvetnem polju tudi prekositi. Plemeniti in hvalevredni tekma! Kdor pozna vztrajnost in prirodno inteligenco tega ljudstva, je že vnaprej prepričan, da bodo to tudi dosegli! Bogate vaše knjižnice, vzorno organizirani prosvetni večeri, literarna predavanja, dovršeni nastopi pevskih zborov itd.; bodo dokaz resnega stremljenja navzgor, k napredku!

Dobro pa vemo vsi, da je ta naš kulturni dvig lahko zaščiteno le tam, kjer ima res ljudstvo oblast v rokah in to je v Jugoslaviji.

»Primorska borba« izhaja tedensko v Ajdovščini.

Urejuje Albreht Roman